

VÄIKESE VÄINA TÖÖRÜHMA
KOOSOLEKU PROTOKOLL

Keskkonnaministeerium

15.02.2016 nr 2

Algus kell 14.00, lõpp kell 16.00

Juhatas: Harry Liiv

Protokollis: Juta Laul

Jrk	ESINDAJA	ASUTUS
1.	Harry Liiv	Keskkonnaministeerium
2.	Kaire Märtn	Keskkonnaministeerium
3.	Rene Reisner	Keskkonnaministeerium
4.	Liivika Näks	Keskkonnaministeerium
5.	Heiki Hanso	ArborEst OÜ
6.	Andres Hanso	Pöide Vallavalitsus
7.	Vello Runthal	Orissaare Vallavalitsus
8.	Villu Lükk	Maanteeamet
9.	Raido Liitmäe	Muhu Vallavalitsus
10.	Kaire Ööbik	Rahandusministeerium
11.	Roland Müür	Keskkonnaamet

Päevakord: Väikese väina tammi avade ehitamine - võimalused rahastamiseks

Harry Liiv:

Tänase kokkusaamise eesmärk on vaadata üle rahastamisvõimalused mitmesuguste tegevuste jaoks, mis aitaks kaasa tammiga seotud probleemide lahendamisele.

Kuulame ära info Keskkonnaministeeriumilt ning lisaks palusime täiendavat infot ka Rahandusministeeriumi ja Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumilt.

Rene Reisner:

Kõnealuste tegevuste rahaliseks toetamiseks tuleks vaadelda eraldi ettevalmistavaid tegevusi ja seejärel juba konkreetsemaid, näiteks ehitamisega seotud tegevusi.

Vaadates erinevaid rahastamisallikaid, siis üldjuhul on täpselt paika pandud see, millised on toetatavad tegevused, abikõlblikud kulud ja milline on toetuste maksimaalne summa.

Keskkonnakaitset toetavad võimalused võib jagada kaheks - Euroopa Liidu fondid ja riiklikud programmid. EL rahastamine on seotud ühtekuuluvusfondiga, riigipoolne rahastamine aga SA Keskkonnainvesteeringute Keskus keskkonnaprogrammiga. Viidatud info ja andmed on avalikult kättesaadavad.

Toetatavate tegevuste mõttes võib keskkonnapoleelt vaadata kolme alamvaldkonda - looduskaitse, veekaitse ja merekeskkonna kaitse. Tuleb rõhutada, et ühtekuuluvusfondi osas on peaaegu kõik tegevused järgmiseks kuueks aastaks enam-vähem, et paigas, need ei hõlma otseselt tegevusi väikse väina tammi avade ehitamiseks.

Looduskaitse osas on toetatavateks tegevusteks eeskätt need, mis seotud liikide, elupaikade säilitamise ja taastamisega. Näiteks tegevused elupaikade ja liikide taastamiseks.

Ühtekuuluvusfondist rahastatakse ka veemajandusse suunatavaid investeeringuid, need on esmajoonel seotud asulate veevarustus- ja kanalisatsioonisüsteemide rajamisega, ka sellega, et vähendada asulatest saasteainete sattumist merre.

Ühtekuuluvusfondist toetatakse ka tegevusi vooluveekogude tervendamiseks, siin on paljud objektid juba välja valitud või ettevalmistamisel. Selle meetme raames parandatakse kaudselt nii jõgede kui ka rannikuvee kalastiku olukorda, tehakse jõed kaladele läbipääsetavaks. Tammi eemaldamist või sellega seotud tegevusi see ei hõlma.

SA Keskkonnainvesteeringute Keskus keskkonnaprogrammist toetatakse samuti looduskaitse, veekaitse ja merekaitsega seotud tegevusi. Oluline, et enamasti on tegemist väga väiksemahuliste projektidega rahaliselt.

Keskkonnaprogrammist toetatakse eeskätt tegevusi, mis on juba suures osas ettevalmistatud, näiteks abikõlblikud ei ole keskkonnamõju hindamisega seotud tegevused.

Rahvusvahelistest programmidest on rahastamisvõimalus saadaval näiteks EL LIFE programmist ja Läänemere piirkonna jaoks mõeldud Interreg programmist. Neis on erinevaid tingimusi, erinevaid nõudeid. On võimalik taotleda raha ettevalmistavateks ning tehnilisteks tegevusteks. Sõltub, kui suur on projekt ja mida tahetakse teha ja sõltuvalt sellest, kui palju see konkreetsete taotlusvooru eesmärkidega kokku läheb, võib sõltuda ka toetuse määr -50% - 85%-ni.

Kaire Ööbik:

Ettekanne on koostatud selle fookusega, millised programmid on elukeskkonna arendamiseks piirkonna atraktiivsuse tõstmiseks, majandustegevuse elavdamiseks, ettevõtlusturism ja kohalik elukeskkond - need on valdkonnad, kuhu toetused on suunatud.

Alustaks kõige madalamalt:

- hajasustuse programm - kuni 6500 eurot majapidamisele;

- kohaliku omavalitsuse programm - kuni 2000 eurot;
- regionaalsete investeringute programm - 32 000 eurot;
- piirkondade konkurentsivõime tugevdamiseks, investeringutele suunatud programm;
- programm piirkondlike algatuste toetamiseks tööhõive ja ettevõtluse tugevdamiseks
- programm regionaalsete kompetentsikeskuste arendamiseks;
- kohaliku ja regionaalse tasandi arendusvõimekusele suunatud programm;

Euroopa territoriaalse koostöö programmid - need programmid võiksid haakuda tammi-teemaga ja Rahandusministeeriumist saab nende kohta lisainfot:

- Kesk-Läänemere programm;
- Läänemere piirkonna programm;
- Eesti-Läti programm.

Nende programmide eripära on see, et tuleb leida koostööpartner mõnest teisest riigist ja et tegu oleks mõne suurema projektiga.

Harry Liiv:

Kas Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt ei ole kedagi? Kas Maanteeamet on volitatud täiendama?

Villu Lükk:

Maanteeameti sõnum on samasugune nagu eelmisel korral – rahalised vahendid on määratud riigi teede teehoiu kavadele ja ei ole käimasoleval perioodil ega ka järgmisel ette nähtud vahendeid seoses Väikese väina tammiga.

Harry Liiv:

Kirjalikult saime MKM-st ka samasisulise kirja. Vaataks nüüd seda aspekti, mida me eelmisel korral vaatasime – selleks on kaitsekorralduskava ja kuna Keskkonnaameti esindaja on siin, siis kuulame, millised tegevused on plaanis.

Roland Müür :

Kaitsekorralduskava on tehtud ja esimeseks alustamise aastaks, millal tegevusi rakendatakse on 2014. aasta. Tegemist on strateegilise või visioonidokumendiga, millesse kantakse sisse kõikvõimalikud tegevused, mis selle ala soodsate tingimuste säilitamiseks oleks vajalikud.

Kõik tegevused on kantud kolme prioriteetsuse klassi:

- esimeses klassis on tegevused mis on hädavajalikud, millela ala väärtused kindlasti ei säili, pigem muutuvad halvemuse suunas;
- teise klassi tegevused on olulised, kuid oma tulemuselt jäävad esimesele prioriteedile alla.
- esimesed kaks erinevad kolmandast prioriteedist selle poolest, et need tegevused tuleb selle ala soodsa seisundi säilitamiseks ära teha ja kolmas prioriteet on selline, mis põhimõtteliselt tähendab vabatahtlike tegevusi, mida tehakse juhul, kui jätkub rahalisi vahendeid.

Nende tegevuste eesmärk on aidata kaasa selle piirkonna soodsa seisundi kas säilitamisele või kujundamisele. Ja Väikese väina tammi puhul on leitud, et tammi avamisega kaasneb mõningane marginaalne positiivne mõju. Tamm on olemas olnud 120 aastat ja kooslused on paratamatult olukorraga kohanenud. Enam ei saa rääkida avatud mere-osast, vaid saame rääkida kahest kinnisest lahest ja selle tõttu on seal piisavalt setteid ning kui me hakkame ava sisse tegema, siis suuremahuliste tööde puhul paratamatult kergitame need setted ülesse ja halvendame piirkonna olukorda.

Seetõttu leidis Mereinstituut, et kui seal midagi teha, siis me saame teha neid avasid nii Muhu kui mandripoolses osas ja suhteliselt mõõduka laiussega. Kui vaadata, mis kasu sellest on, siis eelkõige nähakse mõõdukat kasu kalandusele. Elupaikadele kasu ei ole, sest elupaigad on setteid täis läinud ja uute kooslustega. Võib isegi järeldada, et endist olukorda mõistlikult viisil taastada ei anna.

Kalanduse kasust rääkides, siis piirkonnas ei ole tüüpilist mere kalastikku, vaid atrofeerinud järve kalastik ja ei ole võimalik näha, et kalastik võiks muutuda merelise kalastiku poole. Olukord võib minna mõõdukalt paremaks, kuid väga olulist mõju ei nähta. See kõik on põhjuseks, miks see töö on kaitsekorralduskavas kirjas kolmanda prioriteedi tööna. Ja kolmandaks prioriteediks on projekti koostamine.

Harry Liiv:

Peame välja vaagima need aspektid, millises suunas edasi liikuda ja missugused võiksid olla need edasiviivad jõud. Nimetatud on kalandust, varem on nimetatud regionaalset aspekti, turismitööle viitamist, aga kui kõrvutada seda tegelike projektimaksumustega, siis vahe on suur.

Raido Liitmäe:

Ega omavalitsusele midagi uut siin ei ole, regionaalarengu programmid ei toimi ükski selles valguses. Ei ole kursis Läänemere programmiga, aga see eeldab teist partnerriiki. Keskkonna kohta ei oska öelda, aga kui see on kaitsekorralduskava kolmandas prioriteediklassis, siis pole tõenäoline ka sealt raha saada.

Roland Müür:

Tegevusplaan on 10 aastaks 2014-2023, lisaks on kõik tegevused prioritseeritud, kolmas prioriteet on soovituslike tegevuste prioriteet.

Raido Liitmäe:

Eelnevast jutust kumas välja, et mõttetu on seda teha, sest see pole prioriteetne. Kuidas on ette nähtud projekteerimine? Kas sellele eelneb veel üks uuring?

Roland Müür:

Kaitsekorralduskavas tehakse kõigi prioriteetide tegevusi, mida madalam prioriteet, seda rohkem otsustusõigust on rahastajal.

Harry Liiv:

Keegi ei öelnud ka, et see on mõttetu, kui on vahendeid, siis seda tegevust ka tehakse. Eelprojektid on tehtud ja kaks ava ongi projekteerimise aluseks. Vastuseid on vaja selles osa, kuidas põhjaga käituda. Projekt koos keskkonnamõtjude hindamisega tuleks teha, kui hakatakse avasid ehitama.

Vello Runthal:

Allikaid on, kust raha taotleda tammiavade projekteerimiseks või uurimiseks, kuid on küsimus, kes seda taotleb kas kohalik omavalitsus või MTÜ-d mõni ministeerium, asutus kes seda veab? Kui keegi seda ei tee, on 2019 see aeg, kui raha jätkub, võib-olla midagi juhtuda võib. Kui keegi midagi ei tee lükkub kõik 10 aastaks edasi.

Roland Müür:

Tuleb kokku leppida, kes on need põhilised huvilised, kes peaks olema selle projekti vedaja. Ja kui kõne all on turism, võiks vald olla üks enim huvitatud pool. Huviliste ring tuleb selgeks rääkida, et näha kellel missugused ressursid on ja kuidas saab edasi minna.

Andres Hanso:

See prioriteetsuse asi, kas selle on ära määranud need Mereinstituudi kaks tööd või on see kinni ka kellegi ametniku subjektiivses suhtumises või on mingisugused muud jõud. Miks ta on just kolmas klass?

Roland Müür:

Prioriteetsuse kriteeriumid on määranud Keskkonnaamet. Selleks, millised tööd ühte, teise või kolmandasse prioriteeti lähevad, on oma protseduur - tavapärase kaitsekorralduskava protsess. Ehk siis Keskkonnaamet koos spetsialistidega pakub välja määratud ala eesmärgid, määratleb eesmärkide ohutegurid, määratleb need tööd, mida ohutegurite maandamiseks teha saab ja kõik see pannakse kirja võimalikult lodusalt loetaval kujul, mida siis tutvustatakse rahvale.

Väikese väina puhul ei oska ma seda kuupäeva öelda, aga valdades toimusid ka koosolekud, materjal on internetis saadaval ja kõik, kes kohapeal huvi tundis, said arvamust avaldada. See kõik on kaasamise protsessi tulem.

Kaitsekorralduskava analüüsib konkreetse kaitse- või hoiuala eesmäärke. Väikese väina hoiuala eesmärgid on sealsete elupaikade ja liikide soodsa seisundi säilitamine. Kaitsekorralduskava keskendub looduse sektorile. Palju on ka kohalike elanike huvist. Ja juhul, kui me ei paranda ühe elupaiga seisundit väga olulisel määral, siis ta teist prioriteeti ei saa.

Kui selle töö eesmärgiks on merepõhja elupaiga parandamine, siis seda me selle tööga ei suuda. Me suudame teha väikese kanali, vee läbivool on suhteliselt napp, sest veekogu on madal, tuul ei suuda madalas veekogus vett piisavalt kiiresti liikuma panna ja selle tõttu mere elupaikade kliima ei muutu.

Villu Lükk:

Kas on ka mingi parem lahendus? Või selline olukord peabki jääma?

Rolan Määr:

Ei ole võimekust tagada nii võimsaid lahendusi, mis tooks tagasi sellise seisundi, mis oli paarsada aastat tagasi.

Villu Lük:

Aga kui oleks võimekust teha? Mis päästaks olukorra?

Roland Määr:

Me saame tegeleda kanalitega ja see ongi praegu meie prioriteet. Me ei saa vaadata ühte üksikut osa Eestist eraldi, neid auke kuhu „raha panna“ on lisaks tammile veel mitmeid teisi.

Heiki Hanso:

Kas on näiteid, millised need esimese või teise prioriteedi kohad on? Kus need on?

Roland Määr:

Muhumaal käib LIFE projekt, praegu taastatakse loopealseid, mis on kõrgema prioriteetsusega projekt, kui Väikese väina tamm.

Heiki Hanso:

Kas Teie leiate, et Väikese väina uurimisel prioriteetsuse määramiseks on tehtud piisavalt uuringuid ja kas need on põhjendatud?

Roland Määr:

Andmeid oli piisavalt. Ühel hetkel peab alustama ka ja kõiki tegevusi ei suuda korraga rahastada.

Kaire Märtin:

Kalastiku osas tuleb lisada, et olukord hea ei ole aga need avad 2 x 20 m veevahetust väga palju ei suurenda – Mereinstituudi andmeil 5-10%. See tähendab, et kalastikuline koosseis jääb samaks, mis praegu. Isegi 2 x 40 m avade puhul muutuks veevoolu vahetus ainult 15%, mis ei ole ka piisav.

Andres Hanso:

Me oleme oma arvamustes kinni 90-ndatel tehtud uuringutes, need olid säästu-uuringud ja ei vasta tänapäevastele normidele ja arusaamadele. Tulemas on merestrategia meetmekava ja selles on ka Väikese väina tammist juttu.

Harry Liiv:

Kui me teeme ettepaneku järjekordseks uuringuks, ökoloogilise seisundi parandamise hinnangu tegemiseks, siis see on sama töö või selle osa, mis on keskkonnamõju hindamise raames tehtav. Merestrategia meetmekava jääks see ka üheks võimaluseks, mida võiks teha.

Täna tuleks vaadata, kas meil siseriiklikult on vahendeid, mille raamides saaks midagi ümber hinnata, ümber otsustada. Näiteks veemajanduskavade raames on mitmesuguseid tegevusi,

mida tuleb teha, ent rahasummad on suhteliselt väikesed. Sarnane on olukord projektidega, mida toetatakse KIKi mereprogrammist.

Pigem kaldume selles suunas, et kas LIFE programmi või Läänemere regionaalse projekti algatamisega tuleks vajalike tegevuste pakett kokku panna. Seejuures tuleks vaadata nii looduskaitsepoolt, kui ka kohalikku arengut.

Ja olles selleni jõudnud on järgmisena küsimus, et kes on tegevuste algataja, raha taotleja ja projekti edasiviija. Kaitsekorralduskava on algatajate grupi paika pannud, nende hulka kuuluvad kohalikud omavalitsused, Keskkonnaamet, Maanteeamet ning asjast huvitatud mittetulundusühingud.

Heiki Hanso:

Läbi ajaloo on igal kümnendil rahvas pöördunud abipalvega riigi poole, kuid alati on teema mattunud tänu passiivsusele, mida on täna ka siin tunda. Anname mingeid vastuseid keskkonnakomisjonile, siis me oleme kaotajad, aeg on raisatud ja midagi ei juutu. Suur võit oleks ka see, kui suudaks pidurdada olukorra halvenemist. Inimesed tahaks olla head kodanikualgatajad, aga riik paneb pidur peale.

Roland Müür:

Harry Liiv tõi välja ilmselt ühe parima võimaluse, mis on LIFE ja mida võiks toetada regionaalfondi rahadega.

Harry Liiv:

Peame lähtuma sellest, et projekti kavand on olemas, samuti esialgne tähtaeg, et alustada 2019 ning täna hetkel koheselt mingit raha pole. Küll aga saime aru, et on programme, mis selliseid projekte sooviksid rahastada.

Vello Runthal:

Terve Saaremaa turism käib üle selle silla. Regionaalne aspekt siin päris suur, me olemegi täna keskendunud liialt keskkonnale, kuid me ei tea, kui tehakse need avad, kas siis elukeskkond paraneb, ja kui, siis kui palju. Kui palju paraneb majanduskeskkond. Regionaalne aspekt on seega meie hinnangul päris suur. Neid tuleks rahastada koos. See ei ole ainult ühe ministeeriumi projekt.

Harry Liiv:

See on siiski erandlik projekt, ta ei kuulu ühe või teise valdkonna alla.

Vello Runthal:

Täna, kus laht on nii kinnikasvanud, ei leia me ühtki arendajat sadamasse. Orissaares võiks olla sadam, kuid keskkond on nii halvenenud, siis ei leia tegijaid.

Roland Müür:

Saab selgelt järeldada, et riigi ametiasutuste poolne toetus on olemas, ainult riigi võimalused on piiratud. Keskkonnaameti poolelt on vaja, et keegi võtaks initsiatiivi ja näiteks LIFE projekti käima tõmbaks. Argumendid, et tulevikus oleks raskem, oleks seejuures lisaks teistele argumentidele.

Andres Hanso:

Kui Eesti erinevates ministeeriumides rahad puuduvad, siis tuleb kõne alla ainult mõni rahvusvaheline projekt, mis oleks hea variant, ainult ühes väikeses vallas pole võimekust selle asjaga tegelemiseks. Teil on olemas võimekus ja pädevus.

Harry Liiv:

Kuivõrd meie fookuses on pigem LIFE ja Interreg programm, siis võiksime neid ka pisut detailsemalt vaadata. Niipalju saame omalt poolt üle kontrollida, et millised need finantseerimisvõimalused seal siis veelgi täpsemalt oleks.

Heiki Hanso:

Selle kümnendi lõpus kaovad Euroopa Liidu rahad koomale. Millised on väljavaated pärast seda tegutseda?

Kaire Märtn:

Struktuurfondid tõmmatakse kindlasti koomale. Kui palju seda ei oska öelda.

Kaire Ööbik:

Päris ära kindlasti ei kao. See oleneb Eesti majanduslikust seisust.

Raido Liitmäe:

Kas me räägime projekteerimise või projekteerimise ja ehituse rahadest.

Harry Liiv:

Kogu pakett.

Rene Reisner:

Kas on mingit takistust selles osas, et kohalikud omavalitsused, MTÜ, Maanteeamet ja Keskkonnaameti esindajad saaks homme kokku ja hakkaks projekti ette valmistama? Tegelikult ei tohiks takistusi olla ja võiks koheselt ettevalmistusi tegema hakata. Siiani esitatud seisukohtade alusel võib eeldada, et takistusi pole, seega võiks alustada kohe tegutsemist ja olla valmis aastaks 2019 või mõneks varasemaks ajaks, kui saab esitada sobivasse programmi taotluse rahalise toetuse saamiseks.

Roland Müür:

Lepime kokku, kes on projektiplaani koostamises osalised, millist rolli nad seal täidavad, millist rolli nad täidavad tulevases projektis, kui palju on neil võimalik panustada oma aega, kas nad näevad ise mingeid finantsallikaid ja millise aja jooksul see peaks toimuma.

Heiki Hanso:

Omaavalitsuste kraesse ei peaks seda loopima. Ressursse ja väljaõpet ei ole.

Roland Müür:

Aga see ongi ju praegu kujunenud selliseks kombineeritud projektiks. See tähendab, et initsiatiiv on kellegi aktivisti käes. Me näeme väga suurt rolli kohapealsel arengul. Ameti inimestest ei näe ma kedagi, kes muu töö kõrvalt suudaks seda vedama hakata.

Heiki Hanso:

Enne oli juttu, et Saaremaal on mingi perioodi peale 7 miljonit. Kas on võimalik, et mingitel erijuhtudel on võimalik ümberjagamine.

Kaire Ööbik:

Reegleid, mis ise oleme teinud on võimalik muuta, Euroopa Liidu reegleid ei ole. Tegelikult Saarema tegevuskava 7 miljoni peale on maakonnas kokkulepped tehtud. Need on muud projektid, mis kahjuks ei hõlma ükski tegevusi Väikse väinaga. Miks kohapeal selliseid eelistusi on tehtud, ei ole meile teada.

Harry Liiv:

Kokkuvõtteks:

- LIFE programmi kontekstis saame kontrollida mõne nädala jooksul reaalseid võimalusi, missugune peaks selline taotlus välja nägema, saame sellest informeerida töörühma, Keskkonnaametit, et teha põhimõttelisi valikuid, kas me suudame üht või teist suunda pidi minna, millised on puudujäävad rahalised vahendid ja selle pinnalt teha ka vastav töörühma ettepanek keskkonnakomisjonile.
- Järgmise koosoleku osas konkreetset otsust ei tee, sest kui vajalik info olemas, edastame selle kokkuvõtte vormis ka Riigikogule. Kui koosolekut kavandada, siis võib-olla 3.-4. märtsil.
- Pigem meil pole vaja uut kohtumist kokku leppida enne, kui oleme vahetanud infot ja siis otsustame, kas saame sellega nõustuda ja kas see saadud info on meile sobiv.
- Seega selgitame Life programmi võimalusi ja Interregi programmi võimalusi, konsulteerima asutusesiseselt ja vajadusel ekspertidega ka majaväliselt. Seejärel anname teada oma esialgsest ettepanekust kuidas edasi liikuda. Seejärel ootame teie ettepanekuid, kas kohtuda, arutada uuesti või jääde meie poolt esitatud ettepanekute juurde.

Harry Liiv

Juta Laul

/digitaalselt allkirjastatud/

/digitaalselt allkirjastatud/

Juhataja

Protokollija